

Plaatselijke aanduiding monument

Klein Mariënborg 22-24

Aanwijzingsbesluit
n.t.b

ID-code
3223

Redengevende omschrijving van het monument

INLEIDING

Aan de Marienburgsestraat ontwikkelde zich een lint bankgebouwen na het verdwijnen van de kazerne in 1908. Het wederopbouwplan handhaafde deze functionele zonering en wees Mariënborg aan als zakencentrum van de nieuwe binnenstad. In 1948 nationaliseerde de overheid de Nederlandse Bank die veranderde van commerciële naar centrale bank. Agentschappen dienden voor de verwisseling en uitgifte van bankbiljetten en voor de geld distributie voor alle commerciële banken in de regio. Het bestaande agentschapskantoor aan het Mariënborg had oorlogsschade en was te krap behuist. De bank verwierf een vrijstaande hoeklocatie aan Klein Mariënborg wat uit het oogpunt van veiligheid van belang was. De hoofdingang kwam aan de smalle zijde aan Klein Mariënborg vanwege het belang van de nieuwe doorbraak naar het Hertogplein. Een extra verdieping werd toegevoegd als verhuurkantoorruimte voor Rijkswaterstaat. Het gebouw kreeg daardoor een extra stedenbouwkundig accent en representatief karakter. Het besluit om in verband met de Koude Oorlog ook een atoomkelder te bouwen, zorgde voor vertraging van de start van de bouw.

OMSCHRIJVING VAN HET MONUMENT

Het voormalige agentschap van de Nederlandse Bank Nijmegen is een vrijstaand bankgebouw op de hoek Marienburg-Klein Marienburg. Het is tussen 1949 en 1951 ontworpen door H.T. Zwiers in een traditionele bouwstijl. Een eenvoudige, solide rechthoekige hoofdvorm opgemetseld met bruin-gemêleerde baksteen, afgedekt met schilddak, wordt inwendig gedragen door een betonskelet. Het gebouw telt twee kelderniveaus, begane grond niveau, twee verdiepingen en een zolder.

De twee lange gevels van het gebouw, de west- en de oostgevel, zijn identiek en zijn symmetrisch ontworpen met drie rijen vensteropeningen. In de eerste twee bouwlagen zitten zes vensteropeningen per laag. Een dubbel aantal smallere openingen zit in de bovenste bouwlaag. De onderste vensterlaag is met een stevige betonomlijsting gemarkeerd. In alle vensters zitten ramen in stalen profielen. De vensters vormen een vlak met de gevel. Alleen de bovenste vensterlaag is van neggen voorzien. Aan beide zijden van een licht overkragende, holle, natuurstenen dakgoot bevinden zich koperen vergaarbakken en regenpijpen. In het hoog oplopende schilddak, afgedekt met grijs-bruin gemêleerde dakpannen, zijn vier met koper beklede erkers symmetrisch op de dakrand geplaatst. Twee forse, gemetselde schoorstenen aan beide zijden van de nok completeren het profiel.

De oostgevel grenst aan een binnenplaats. Tegen de gevel is in 2012 een serre aangebouwd. De serre neemt ruim de helft van de oppervlakte van de binnenplaats in. De erfscheiding met siermetselwerk is intact gebleven. Een doorgang tussen de serre en de oudbouw is gecreëerd door een pui uit de oostgevel te verwijderen.

De zuidgevel aan Klein Mariënborg is ondanks zijn geringere breedte de meest representatieve door de monumentale ingangspartij. Met een bovenlicht en drie kleine ramen in de bovenste bouwlaag heeft

Vervolgvel

1

deze gevel een gesloten karakter. Een aanbouw onder hellend pannendak verbindt de zuidgevel met de belending. In de aanbouw zitten de inrit naar de binnenplaats en de toegangen tot de fietsenkelder en tot het voormalige fietsenverhuurkantoor.

De entree is vanwege het licht naar beneden hellende verloop van het maaiveld drie natuurstenen toegangstreden boven het maaiveld geplaatst. Op voetstukken gezette bronzen kolommen en een luifel omlijsten de toegang tot een wit natuurstenen portiek. Op de luifel staat een plastiek van geslagen koperplaten, Het Geldverkeer, van kunstenaar Charles Hammes. Hammes (1915-1991) was hiertoe uitgenodigd door Zwiers. De voorstelling, twee zittende figuren die elkaar geldschijven toewerpen, symboliseert de geldcirculatie over de wereld. Hammes ontwierp ook de twee spaarvarkens op twee bakstenen pilaren bij het begin van de Spaarpotsteeg aan de noordgevel: een lachend varkentje met een muntstuk en een sip kijkend varkentje zonder muntstuk, beide van kalksteen op gemetselde pilaren. In het portiek hangen twee stalen, siergesmede toegangshekken. Een houten draaideur geeft toegang tot het gebouw. Op de witte natuursteen bekleding zijn vliegende vogels afgebeeld als boodschappers van de centrale bank naar het Nijmeegse agentschap.

De noordgevel aan de Spaarpotsteeg wordt zo goed als aan het oog onttrokken. Kleine vensteropeningen waaronder die van het trappenhuis zijn uitgespaard. Alle vensteropeningen zijn nog voorzien van de oorspronkelijke stalen tuimelramen. Van enkele ramen is het kogelwerend glas vervangen door isolerend glas.

Interieur

De eisen van veilig geldtransport, van het goed functioneren van een atoomkelder en van de ontvangst van klanten vroegen om een specifieke routing in en om het gebouw. De binnenplaats diende als remise voor geldtransport. Van de losplaats ging de lading naar de lift en vervolgens naar de brandkluis in de kelder. Behalve een kelder is een onderkelder als atoomkelder gebouwd. In bijruimten van de atoomkelder bevinden zich nog oorspronkelijke technische installaties: mogelijk het filtersysteem dat radioactieve deeltjes moest kunnen filteren en dat overdruk kon produceren om gifgassen tegen te houden. De dubbele muren van de kluisenkelder zijn voorzien van spiraalwapening en spoorstaven en van een sluis met zware kluisdeuren. In de kelder was ook een kolenopslag en een kolentransportroute die uitkwam naast de inrit op de begane grond. Daar was ook een vulput voor een olietank. Twee energiebronnen, kolen en olie, zouden de atoomkelder in alle omstandigheden altijd van stroom kunnen voorzien. Verder bevinden zich in de kelder rijwielenberging, garderobe, een werkplaats en magazijn.

De plattegrond van de begane grond en de verdiepingen is ingedeeld met compartimenten aan de zuid- en noordzijde voor verkeersruimten en sanitaire ruimten. In het grote middendeel zijn verblijfs-, publieks- en arbeidsruimten. Twee trappenhuisen en een aslift zijn gelegen in het zuidelijke compartiment en een trappenhuis en een geldtransportlift in het noordelijke compartiment. Meer centraal gelegen is een trapverbinding voor intern gebruik naar beide kelderniveaus. Een trappenhuis aan de zuidzijde was voor het personeel van de verhuurkantoren op de tweede verdieping. De trappen in dit trappenhuis zijn bekleed met travertin en hebben stalen balustrades met houten relingen.

De klanten kwamen via de hoofdingang in een publiekshal. Daaraan grensden de kasafdeling met twee loketten, een ruimte voor een kassier, twee kluizen, alsook spreekkamers. Van deze indeling en inrichting is niets meer bewaard/herkenbaar. Wat rest is een grote ruimte die gebruikt wordt als restaurant met een afgeschermd keukengedeelte aan de noordzijde. De eerste verdieping had een vergelijkbare indeling met publiekshal, spreekkamers, loketten alsook een vergaderzaal en een afdeling voor leningen. De tweede verdieping was bestemd voor kantoorverhuur. In 1976 is op een deel van de tweede verdieping een dienstwoning ingebouwd waarvan de slaapkamers op de zolder waren

Vervolgvel

2

gesitueerd. Beide verdiepingen en zolder zijn in 2005 verbouwd tot studentenhuisvesting. Op beide verdiepingen zijn aan weerszijden van een gang over de lengte de entrees van de studentenkamers en gezamenlijke sanitaire ruimten gelegen. De zolder is als extra ruimte voor de woningen op de tweede verdieping benut. Van de oorspronkelijke indeling en inrichting is niets meer herkenbaar.

WAARDERING

Het voormalige agentschap van de Nederlandse Bank heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van degelijke soberheid tijdens de wederopbouwperiode in het algemeen en als betrouwbare en solide uitstraling van de Nederlandse Bank in het bijzonder. Een veilige geldafhandeling en gedegen voorbereiding op een mogelijke atoomaanval gedurende de Koude Oorlog zijn in het gebouw nog duidelijk afleesbaar.

Architectuurhistorische waarde als goed en gaaf voorbeeld van traditionalistische wederopbouwarchitectuur van H.T. Zwiers. Zwiers was een bekende architect die tegelijkertijd de nieuwe Bijbank van de Nederlandse Bank in Rotterdam ontwierp (1949-1955) en later de uitbreiding van de Amsterdamsche Bank (1966-1972). Ook ontwierp hij woningbouw. In het voormalige agentschap van de Nederlandse Bank heeft Zwiers op geslaagde wijze monumentale strengheid gecombineerd met frivole decoratie.

Wat betreft het interieur zijn de volgende bewaard gebleven onderdelen van waarde: de kluiskeider met sluis en kluisdeuren, de atoomkeider met bijruimten waarin oorspronkelijke technische installaties, het trappenhuis aan de zuidzijde met de met travertien beklede traptreden en stalen balustrades met houten relingen. Voor het overige zijn er in het interieur op de begane grond en de verdiepingen geen onderdelen van waarde meer.

Stedenbouwkundige waarde als onderdeel van een reeks (voormalige) bankgebouwen rond het Mariënborg en vanwege de hoekoriëntatie die verbonden is met de nieuwe doorbraak tussen Mariënborg en Hertogplein.

Het plastiek Het Geldverkeer boven de entree is van hoge waarde. De licht abstracte en figuratieve voorstelling is speels en tegelijk gewichtig door de symmetrie en de uitvoering in koper. Deze combinatie maakt het bijzonder. Het past uitstekend bij de architectuur en is daar vanwege de frivoliteit een waardevolle aanvulling op. De twee varkentjes hebben de betekenis van humoristische relativering van de waarde van geld. Beeldend gezien vormen de varkens een op maat gemaakt, frivoel accent tegen de functionele en strenge achtergrond van de architectuur. Daarom vormen ze een toegevoegde waarde op de architectuur.

Bronnen:

Atlas van de wederopbouw, Nederland 1940-1965. Ontwerpen aan land en stad, A. Blom (red), nai 010 uitgevers, 2013

Rapport Wederopbouw Nijmegen centrum. Deel 1: inventarisatie, 2003

Rapport Wederopbouw Nijmegen centrum. Deel 2: waardering en beleid, 2005

Debiteuren & Crediteuren, banken in Nijmegen, Yop Segers

De weelde van de soberheid, Nijmegen herijst 1945-1965, L. van Meijel

Bouwtekeningenarchief Wibeco Vastgoed bv

Regionaal Archief Nijmegen, bouwvergunningenarchief, no. 19336, 1979.

[einde omschrijving]

Vervolgvel

3

Kadastrale tenaamstelling	gegevens december 2021
Kadastrale aanduiding	
Gemeente:	Nijmegen
Sectie:	C
Nummer(s):	7540

foto's op vervolgblad

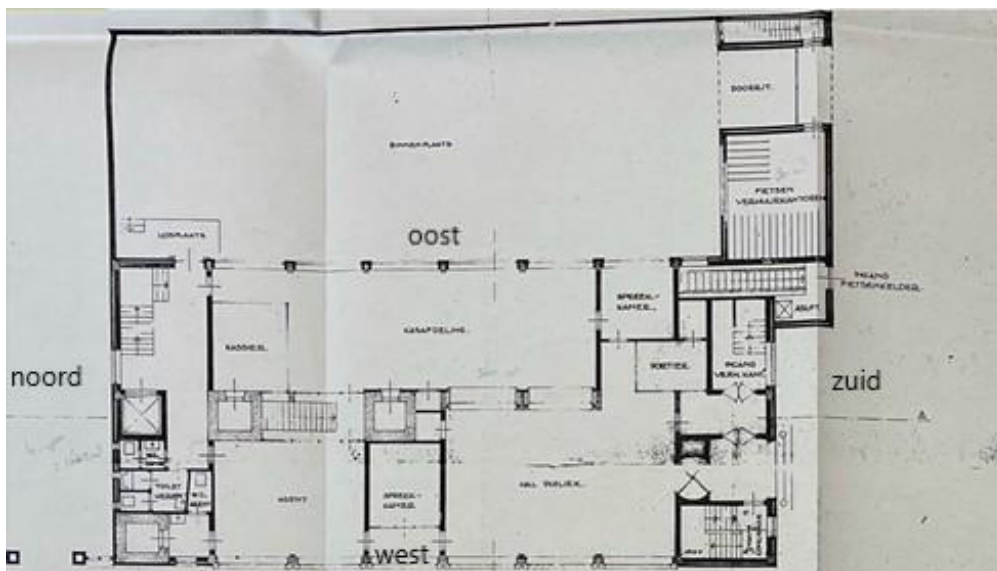
Vervolgvel

4

Vervolgvel

5

Vervolgvel

6

Vervolgvel

7

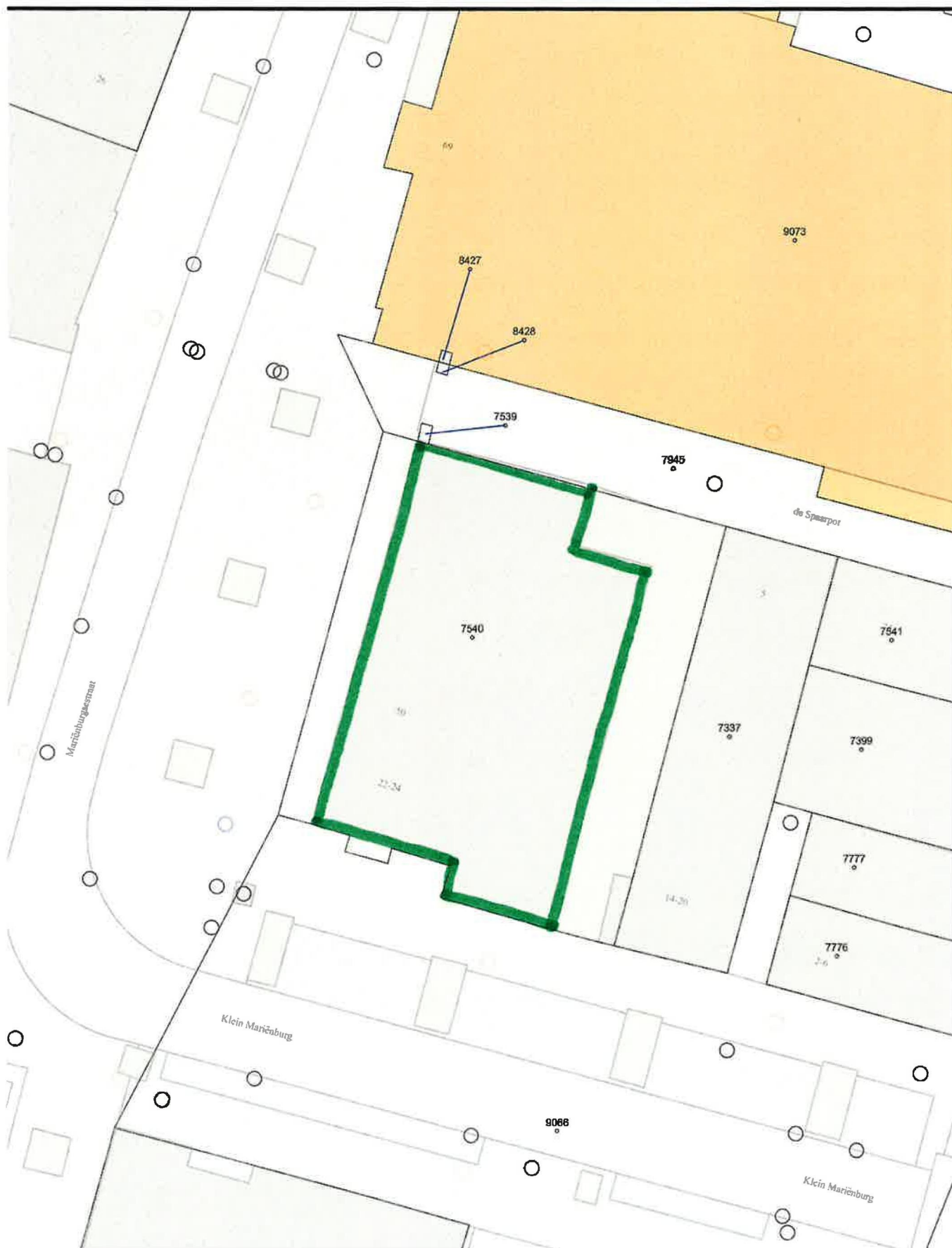

Vervolgvel
8

Vervolgvel
9

Monumentenregister Nijmegen

Klein Mariënborg 22-24, ID-code 3223

2022-02-08

0 5 10m
Schaal 1:350

